

Nacistická eugenika a Nemci na Slovensku

Michal Schvarc

Pojmy asociáli, asociálne elementy, resp. *gemeinschaftsfremd* pochádzajú z čias nacistickej diktatúry v Nemecku. Označovali sa nimi osoby, ktoré nezapadali do nacistami vytváratej fikcie národného spoločenstva, tzv. *Volks-gemeinschaft*, napr. osoby štítiace sa práce, tie, ktoré sa „*nechceli začleniť do poriadku národného spoločenstva*“, sociálne slabé skupiny tulákov, žobrákov, Rómovia, kupliari a kriminálnici. Mentálne a fyzicky postihnuté osoby nacistickí rasoví biológovia a sociálni inžinieri označovali za „*nositeľov menejcenného genotypu*“. Podľa zákona z júla 1933 o ochrane potomstva zaťaženého dedičnými chorobami (napr. vrodenou slabomyseľnosťou, epilepsiou, slepotou, hluchotou, ďalej schizofréniou, maniodepresiou, ťažkým fyzickým postihnutím a ťažkým alkoholizmom) mali byť ľudia nimi trpiaci sterilizovaní. Nacistická prax zašla tak ďaleko, že v septembri 1939 vydal Adolf Hitler rozkaz na vykonanie eutanázie, ktorá sa týkala asi 120 000 ľudí s týmito diagnózami.

Lekári starajúci sa o príslušníkov Hlinkovej gardy

Očista národného organizmu sa dotýkala aj nemeckých menšín na územiach štátov strednej a juhovýchodnej Európy kontrolovaných, resp. ovládaných nacistami. Výnimku netvorili ani slovenskí Nemci. Vedenie ich jedinej povolenej organizácie *Deutsche Partei* (DP), reprezentované jej predsedom Franzom Karmasinom, ich s obľubou štylizovalo do pozície vzorovej menšiny v priestore juhovýchodnej Európy. Popri viac-menej nekritickej preberaní postulátov národnosocialistickej ideológie dochádzalo postupne aj k ich realizácii v praxi, hoci vedenie DP neraz zdôrazňovalo, že sa prispôsobuje tunajším pomerom. Príkladom dôkladnej implementácie smerníc jeho *de facto* nadriadeného orgánu *Volks-deutsche Mittelstelle* (VoMi) bolo uskutoč-

nenie biologickej čistky medzi nemeckým obyvateľstvom na Slovensku v lete 1942, vo vtedajšom straníckom žargóne známym ako vysídlenie asociálnych elementov.

Otázka presídlenia

Prvé úvahy o presídlení slovenských Nemcov sa objavili krátko po politických a geografických zmenách začiatkom októbra 1938. Vtedy sa štátny podtajomník nemeckého Zahraničného úradu Ernst Woermann v elaboráte predloženom Hitlerovi vyslovil proti myšlienke presídlenia slovenských Nemcov, pretože ich vzhľadom na priority nemeckej politiky považoval za užitočný a účinný „*východiskový bod pre ďalší vývoj na východe (Európy)*“. Pripúšťal iba presídlenie sezónnych robotníkov z krem-

nicko-pravnianskej jazykovej oblasti (tzv. Hauerlandu), ktorí sa vtedy nachádzali v Nemecku. Význam karpatských Nemcov pre vtedajšiu nemeckú politiku azda najpregnantnejšie formuloval jeden z čelných predstaviteľov Sudetskoneckej strany (*Sudetendeutsche Partei – SdP*) Hans Neuwirth, ktorý v nich videl vhodný nástroj na realizáciu nemeckej politiky voči Slovákom. V podobných intenciách sa vyslovovalo aj okolie viedenského miestodržiteľa Arthura Seyssa-Inquarta, prisudzujúc Karmasinovi a ním kontrolovanej nemeckej menšine kľúčovú pozíciu, a to nielen vzhľadom na vývoj na Slovensku, ale aj v priestore juhovýchodnej Európy. V plánoch Seyssa-Inquarta zohrávala nemecká menšina na Slovensku úlohu jedného z rozhodujúcich faktorov